

Hac İbadeti ve Önemi¹

1. Konunun Planı

- a) Hac Nedir, Önemi ve Fazileti?
- b) Hac İbadetinin Tarihi
- c) Haccın Farz Kılınışı
- d) Hac ibadeti yerine getirilebilmesi için bazı şartlar
- e) Haccın Çeşitleri
- f) İhrama girme ve Niyet
- g) Haccın Anlamı ve Hikmeti
- h) Medine'de Peygamber Efendimizin Kabr-i Saadetini ve Mescidini Ziyaret.

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Haccın ne anlama geldiği, dindeki yeri ve tarihi anlatılarak konuya başlanır. Haccın faziletinden bahseden ayet ve hadisler nakledilir. Hac ibadeti yerine getirilebilmesi için gerekli şartlar ele alınır. Yapılış şekli bakımından ifrad, temettu' ve kırân hacları üzerinde durulur. Haccın farzları, vacipler özetlenir ve sünnetlerinden kısaca bahsedilir. İhrama girme ve niyet açıklanır. Haccın Anlamı ve Hikmeti vurgulanır. Medine'de Peygamber Efendimizin Kabr-i Saadetini ve Mescidini Ziyaretin önemi ve adabı anlatılır ve vaaz bitirilir.

3. Konunun Özet Sunumu

Kelime olarak Hac: Allah'a yönelme, günahlardan arınma, Hak yolunda feragat gösterme, meşakkatleri göğüsleme ve dinin özülüyle temasa geçme manasına gelen hac, terim olarak, Mekke'de bulunan Kabe'yi ve civarındaki kutsal olan özel yerleri, belirli vakti içinde, usulüne uygun olarak ziyaret etmek ve yapılması gereken diğer menasiki yerine getirmek demektir. Hac ibadeti yaparken çeşitli zaman ve mekanlarda icra edilen uygulamalara "menâsik" denir. İslâm'ın beş esasından biri olan hac, Hicretin 9. yılında farz kılınmıştır.

Hac İbadetinin Tarihi: Kutsal mekan kavramı ve bu yerleri ziyaret, insanlık tarihi boyunca bütün din ve inanç sistemlerinde görülmüştür. İslâmî bazı kaynaklara göre Hac ibadeti Hz. Âdem'e kadar uzatılsa da Kur'ân-ı Kerim'in bildirdiğine göre, daha önce tahrip olmuş Kabe'nin eski temelleri Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından bulunarak Kutsal Mabed yeniden inşa edilmiş,

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾

İbrâhim İsmâil'le birlikte o evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyordu: "Ey rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin. (Bakara Suresi – 127) Hac yapmak üzere Mekke'ye ilk davet eden peygamber Hz. İbrahim olmuştur. Bu tarihten itibaren diğer peygamberler ve inananlar da Kabe'yi ziyaret etmişlerdir.

Haccın Farz Kılınışı: İslam'ın doğuşu sırasında Kabe'yi tavaf, Umre, Arafat ve Müzdelife'de vakfe ve kurban kesme gibi adetler devam ettirilmekte, ancak hac, putperest geleneklerine uygun olarak sürdürülmekteydi. Hicretin 9. yılında nazil olan Al-i İmran 96-97. ayetleriyle hac ibadeti Müslümanlar üzerine farz kılınmıştır;

¹ Bu vaaz projesi, Erzurum Müftülüğü İl Vaizi M. Burak Çağlar tarafından hazırlanmıştır.

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ﴿٩٦﴾ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ
إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ
اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٩٧﴾

Gerçek şu ki, insanlar için yapılmış olan ilk ev, âlemlere bir hidayet ve bir bereket kaynağı olan Mekke'deki evdir. Orada apaçık deliller, İbrâhim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Gitmeye gücü yetenin o evi ziyaret etmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah hiçbir şeye muhtaç değildir. (Âl-i İmrân Suresi – 96, 97)

Hac ibadetinin yerine getirilebilmesi için bazı şartlar: Bir kimseye haccın farz olması için onun: Müslüman olması, Akıllı, baliğ (ergen) olması, Sağlıklı olması, Özgür olması, Yurtdışına çıkma kısıtlılığı bulunmaması, Yol güvenliğinin bulunması, Hac mevsime yetişmiş olması, Can, mal ve namus güvenliğinin sağlanmış olması, Ekonomik yönden hac görevini yapma imkanına sahip bulunması gerekir. Son şart, hac yolculuğuna çıkacak kişinin, gidip dönünceye kadar hem kendisinin hem de bakmakla yükümlü olduğu kimselerin sosyal seviyelerine uygun biçimde geçimlerini sağlayacak mâlî güce ve hac için yeterli zamana sahip olması anlamına gelmektedir. Yukarıda zikredilen şartları taşıyan kimsenin yapacağı haccın geçerli olabilmesi için; İhrama girmek (niyet edip telbiye getirmek), Haccı belirlenen zaman içinde yapmak ve Hac menâsikini belirlenen mekanlarda yapmak gerekir.

Yapılış şekli bakımından hac üçe ayrılır; ifrat haccı, kıran haccı ve temettu' haccı. İfrad haccı, umre yapmaksızın, sadece hac menâsikini yerine getirmek suretiyle yapılır. Temettû' haccında umre yapıldıktan sonra ihramdan çıkılır, ardından aynı dönemde tekrar hac için ihrama girilerek hac menâsiki edâ edilir. Kıran haccında ise ihrama girerken hem umreye hem de hacca niyet edilir ve aynı ihramla her iki ibadet yerine getirilir. Kıran ve temettû' haccı yapanların şükür kurbanı kesmeleri vacipken, ifrad haccı yapanların bu kurbanı kesmeleri gerekmez.

Hac yapacak kişinin ilk işi ihrama girmektir. Haccın şartlarından biri olan ihram, hac ya da umre yapmaya niyet eden kişinin, başka zamanlarda işleme mübah olan bazı fiil ve davranışları belirli bir süre kendisine haram kılması, yasaklamasıdır. Buna “ihrama girme” de denir. İhrama girmenin gereklerinden biri olarak erkeklerin büründüğü havlu ve benzeri türden dikişsiz kıyafete halk arasında ihram denilmekteyse de ihram esasen bu değildir. Onun için, usulüne göre ihrama girilmediği sürece söz konusu örtülere bürünmekle ihrama girilmiş olmaz. İhrama girme konusunda kadınlar da erkekler gibidir. Ancak erkekler “izar” (belden aşağı sarılan örtü) ve “ridâ” (belden üstü sarılan örtü) denilen iki parça havlu veya benzeri türden dikişsiz elbise giyerken, kadınlar normal elbiseleriyle ihrama girerler. İhrama girme işi niyet ve telbiye ile başlar. Yapacağı hac türüne göre niyetini yapan kimse ihrama girerken söylenmesi gerekli olan telbiye duasını okur:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ

“Allah'ım! Davetine uydum. Emrine boyun eğdim. Senin hiçbir ortağın yoktur. Davetine icabet ederek huzuruna geldim. Hamd sana mahsustur. Nimet ve mülk senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur.” Allah'ın davetine icabet ettiğini bildiren bu irade beyanıyla Mü'min hac menâsikini yerine getirmek için ilk adımını atmış olur.

Haccın Anlamı ve Hikmeti: Hac, her yıl dilleri, renkleri, ülkeleri, kültürleri farklı, fakat hedef ve gayeleri aynı, milyonlarca Müslümanın bir arada, hep birden ibadet edip Allah'a yönelmelerini, birbirleri ile tanışıp kaynaşmalarını, Müslümanların dertlerini görüşüp ortak çareler bulmalarını sağlar. Hac esnasında günlük giysilerinden soyunup ihrama giren Müslümanlar, ziyaret ve servetle böbürlenmemeyi, insanlar arasındaki eşitliği, ölüm ve haşrı unutmamayı fiilen yaşar ve öğrenirler. İhramlı için konulan yasaklar kimseye, hatta haşerelere bile zarar vermeme, yaratıklara şefkat ve merhamet, zorluklara sabretme melekesi kazandırır. Böylece Hac farızasını eda eden kimseler, Allah'a kulluk vazifelerini ifa etmiş oldukları gibi çevresindekilere yararlı olma, hiç değilse zarar vermeme alışkanlığı kazanmış olurlar. Cemrelere taş atarak şeytanı, onun yolundan gidenleri ve her çeşit kötülüğü protesto ettiklerini gösterir ve Allah'ın gösterdiği yoldan gitmeye söz verirler.

Medine'de Peygamber Efendimizin Kabr-i Saadetini ve Mescidini Ziyaret: Mekke-i Mükerrerme'de Müslümanlara yapılan işkencelerin dayanılmaz hale gelmesi ve İslâmî tebliğin engellenmesi üzerine Medine'ye hicret eden Sevgili Peygamberimiz İslâm Devletini burada kurdu. İslâmiyet bütün dünyaya buradan yayıldı. Peygamber Efendimiz burada vefat etti. Bu mübarek yer, Resûlullah ve Ashabının yaşadığı, ayaklarının değdiği, vahyin indiği ve tebliğ edildiği ve dünyanın en iyi toplumunun oluşturulduğu beldedir. Hacca giden Müslümanın Medine'ye de giderek Resûlullah (s.a.s.) in kabr-i saadetini ziyaret etmesi ve Mescid-i Nebevi 'de namaz kılması makbuldür ve Müslümanlar arasında terkedilmeyen bir sünnet olarak devam edegelmıştır.

4. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

• إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾

Safâ ile Merve Allah'ın nişânelerindedir; dolayısıyla hac veya umre yaparak Beytullah'ı ziyaret eden bir kimsenin bu yerleri tavaf etmesinde kendisi için bir günah yoktur. Kim gönüllü bir iyilik yaparsa bilsin ki Allah iyiliği mükâfatıyla karşılayan ve çok iyi bilendir².

فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ ﴿٢٠٠﴾

Hacca mahsus ibadetlerinizi bitirdiğinizde de atalarınızı andığınız gibi, hatta daha canlı bir şekilde Allah'ı anın. Ama insanlardan öyleleri vardır ki, “Ey rabbimiz! Bize bu dünyada ver” diye dua ederler. Böyle bir kimsenin ahiretten hiç nasibi yoktur.³

• يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١١٥﴾

² Bakara Suresi – 158

³ Bakara Suresi – 200

Ey iman edenler! Sözleşmeleri yerine getirin. İhramda bulunduğunuz sırada avlanmayı helâl saymamanız şartıyla, size bildirilecek olanlar dışındaki “en‘âm” denen hayvanlar sizin için helâl kılınmıştır. Şüphesiz Allah dilediği gibi hükmeder.⁴

- أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾

Hacılara su verme ve Mescid-i Harâm'ın imar ve bakım işini (üstlenen kimseyi), Allah'a ve âhîret gününe inanıp Allah yolunda cihad eden kimseyle bir mi tutuyorsunuz? Bunlar Allah katında bir değildirler. Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.⁵

- وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهَّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٦﴾

İbrâhim'i Beytullah'ın bulunduğu yere yerleştirdiğimizde de şöyle demiştik: “Bana hiçbir şeyi ortak koşma; tavaf edenler, kıyamda duranlar, rükûa ve secdeye varanlar için evimi tertemiz tut.⁶

5. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: “أَيُّهَا النَّاسُ! قَدْ فُرِضَ عَلَيْكُمُ الْحَجُّ فَحُجُّوا.”

Ebû Hüreyre anlatıyor: “Resûlullah (sav) bize hutbe verdi ve şöyle buyurdu: **Ey insanlar! Hac size farz kılındı, haccedin⁷”!**

- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ الْفَضْلِ أَوْ أَحَدِهِمَا عَنِ الْآخِرِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “مَنْ أَرَادَ الْحَجَّ فَلْيَتَعَجَّلْ فَإِنَّهُ قَدْ يَمْرُضُ الْمَرِيضُ وَتَضِلُّ الصَّالَةُ وَتَعْرِضُ الْحَاجَةُ.”

İbn Abbas'ın, Fadl (b. Abbâs)"tan ya da Fadl (b. Abbâs)"ın, İbn Abbas'tan naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: **“Haccetmek isteyen kimse acele etsin! Olur ki hastalanır veya binek hayvanı kaybolur ya da (hacca gitmesini engelleyen) bir ihtiyaç ortaya çıkar.”⁸**

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “مَنْ حَجَّ هَذَا الْبَيْتِ، فَلَمْ يَرُفْثْ، وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.”

⁴ Mâide Suresi – 1

⁵ Tevbe Suresi – 19

⁶ Hac Suresi – 26

⁷ Müslim, Hac, 412

⁸ İbn Mâce, Menâsik, 1; Ebû Dâvûd, Menâsik, 5

Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “**Her kim bu evi (Kâbe’yi) haccederken, (söz ya da eylemle) cinsel yakınlığa yeltenmez ve kötülük işlemezse, anasının onu doğurduğu günkü gibi (günahsız) hâline dönmüş olur.**”⁹

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: “...الْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ.”

Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “... (Allah tarafından) kabul edilmiş haccın karşılığı ancak cennettir.”¹⁰

- قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ.”

Abdullah (b. Ömer) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “**İslâm beş esas üzerine kurulmuştur: Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın Resûlü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekât vermek, Kâbe’yi haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak.**”¹¹

6. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

- DİA, “Hac” İle İlişkili Maddeler
E-Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/hac/iliskili-maddeler>
- Hadislerle İslam, “Hac: Rabbin Evine Yolculuk” – Cilt 2 Sayfa 343
E-Kitap: <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=2&SAYFA=343>
- Hadislerle İslam, “Haccetmek: Hac Arafat’tır” – Cilt 2 Sayfa 353
E-Kitap: <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=2&SAYFA=353>
- Doç. Dr. Halil Altuntaş, Hac İlmihali, Ankara: DİB Yayınları.
E-Kitap: <https://yayin.diyanet.gov.tr/Product/Detail?productId=4219>
- Komisyon, Değişen ve Gelişen Şartlar Bağlamında Hac, Ankara: DİB Yayınları.
E-Kitap: <https://yayin.diyanet.gov.tr/Product/Detail?productId=4001>
- Prof.Dr. Bünyamin Erul , Dr. Ekrem Keleş, Haccı Anlamak, Ankara: DİB Yayınları.
E-Kitap: <https://yayin.diyanet.gov.tr/Product/Detail?productId=348>
- Komisyon, Hac Sıkça Sorulanlar, Ankara: DİB Yayınları
E-Kitap: <https://yayin.diyanet.gov.tr/Product/Detail?productId=390>

⁹ Buhârî, Muhsar, 10

¹⁰ Buhârî, Umre, 1

¹¹ Müslim, İmân, 21

